

פרק ט

אמונה - להתחבר ל"אני" האמיתי

השאלה הקשה שאנחנו עוסקים בה היא: איך אפשר להגיע לוודאות גמורה באמונה באלוקות? אי אפשר להגיע דרך השכל כמו שאנחנו מחשבים כל חשבון פשוט, אבל כל יהודי חייב להגיע לרמת אימות דומה לזו, רמת ודאות כזו היא שקרויה "אמונה שלמה". הקב"ה ברא את העולם כך שמציאותו אינה גלויה. אם כן, איך אפשר להגיע לוודאות הגמורה בנוגע למציאות הא"ל כפי שמחייבת אותנו מִצְוַת האמונה? כדי להאמין נדרשת בחירה. אני צריך לבחור להאמין, אבל לאחר שאני עושה את הבחירה הזאת, הדבר צריך להיות מאומת אצלי באימות גמור. אמונה אינה סוגיה פשוטה, ומי שרוצה להיכנס לסוגיה הזאת צריך להיכנס אליה בכל כוחות הדעת שלו, ואז יהיה אפשר להגיע להארה.

האמונה היא מערכת אחרת ממערכת ההיגיון, ואינה שייכת אליה. אי אפשר להניח על השולחן את הדבר שמאמינים בו, אבל כשמאמינים במציאות יותר גבוהה היא נתפסת כמו שנתפסות האמיתות ההגיוניות. הדבר נאמן עלינו מאוד, ואנחנו יכולים לבנות עליו את כל בניין חיינו.

איזה תהליך בנפש מתרחש כשבן אדם נהיה מאמין? כמו שאמרנו, מערכת ההיגיון מגיעה לגבול מסוים, אבל תפיסת המציאות היא גבוהה מכל היגיון שבדעתו של כל אדם ואדם. אדם לא תופס את עצמו קיים דרך ההיגיון, התפיסה שהוא קיים אינה חיצונית לאדם. אם אדם ישאל אותי מאין אני יודע שאני קיים, לא אוכל לענות לו. אבל אין דבר יותר ודאי מזה, ואני יודע מעל לכל ספק שאני קיים. אכן הדבר תלוי: האם אנחנו תופסים את עצמנו כקיימים בלעדית, או שאנחנו תופסים את עצמנו כקיימים בתוך מערכת מציאות. השאלה היא, אם אני חלק מ"יש" גדול יותר, או שאני ה"יש", ואני ואפסי עוד, ואין שום דבר בעולם חוץ ממני וממה שאני צריך לקיום שלי. איך אני תופס את עצמי באופן הכי פנימי והכי נקי? האם אני כ"יש" בלעדי - אני קיים

עולם של אמונה - פרק ט

בלבדי? או שאני תופס את עצמי כחלק מ"יש" גדול יותר - אני קיים אבל אני חלק מקיום גדול יותר?

בהתבוננות עמוקה, אני לא תופס את עצמי כ"יש", בכללותו - "אני היש" - ואפסי עוד. אלא אני תופס את עצמי חי במציאות שהיא יותר גדולה ורחבה ממני, ואני שואב את הקיום שלי מאותה מציאות. התפיסה הזאת נמצאת אצל האדם בנקודה הכי פנימית, הכי גבוהה והכי התחלתית. כל אדם צריך לבדוק את עצמו בתוך עצמו ואי אפשר לשים את התפיסה הזאת על השולחן ולהציג איזו נוסחה או הוכחה. אלא בתפיסה שלו הוא תופס את עצמו כחלק מהמציאות שהוא חי בה, וממילא התפיסה העצמית שלו כוללת בתוכה את אותה הרחבת מציאות. תפיסת המציאות של עצמי היא הדבר הנאמן עלי ביותר, היא המשענת הנאמנה ביותר עליי, והיא מתחברת לאותה ידיעה שאני קיים.

זה הסוד העמוק שכתוב בפסוק "לְהַגִּיד בְּבִקְרָה חֶסֶדְךָ וְאַמוּנָתְךָ בְּלִילוֹת" (תהלים צב, ג). הפסוק מתכוון ללילה נקי - לא הלילות של היום עם כל מיני סוגי תאורה מלאכותית, אלא לילה טהור בלי ירח ונעדר אור, שיש בו חושך גמור ורק אתה לבדך בו, אינך רואה סביבך דבר - כל העולם דומם לגמרי, אין לך קשר עם אף אחד. יש לך רק את עצמך. אתה נמצא לבד. כאן בא הפסוק "ואמונתך בלילות". בבוקר המשופע אור רואים קשר מלא בין כל הדברים, הכול נראה והכול נמצא. אבל "ואמונתך בלילות" - דווקא. מכאן לומדים שהאדם צריך להוציא את האמונה רק מתוך עצמו - בלילה, כשחשוך, כששום דבר אינו נגלה אליו, ושום דבר לא משפיע עליו מבחוץ.

כשאברהם אבינו התחיל להכיר את בוראו, כתוב ברמב"ם (הלכות עבודת כוכבים וחקתיהם א, ג) שהתחיל לשוטט בדעתו ולחפש, וכל העם שרוי בחושך ואפלה. אברהם אבינו הוא שהאיר את העולם, הוא שהכניס נקודת אור באותו דור שהיה שרוי בחושך. העולם הוא לילה, הוא חשוך, כל מערכת קשרים יכולה להיות דמיונית. מי שיש לי באמת זה רק עצמי, ומתוך עצמי אני צריך לחצוב

אמונה - להתחבר ל"אני" האמיתי

את האמונה^{סה} אנחנו חיים במערכת נסתרת וסתומה מאוד. מערכת התקשורת המצויה כולה שטחית. באותה מערכת אנשים מסתדרים די טוב, כשהחיים עוברים עליהם בקלילות. דיברתי עם זה ועם זה - הכל נבוב וחסר ערך. אדם יכול לעבור את החיים, ומעולם לא שם אצבע על נקודה אחת שהיא עיקר. זוהי טרגדיה - בן אדם חי חיים, קיבל שכל לתפארת מבורא עולם, וזהו הכלי היחידי שעל ידו אנחנו יכולים לדעת את האמת, והוא אינו משתמש בו. אם תחשוב לרגע איך נראה אדם כמה דקות לפני מותו. כל העולם שהוא בנה מתמוטט, כל המבנים שהקים, כל פעולותיו והגיונותיו מתמוטטים. עם מי הוא נשאר? הוא נשאר רק עם עצמו לבד, וזה הכול. הדבר הזה אמיתי יותר מכל הצורות האחרות שהאדם חי בהן. בסופו של דבר, כל הצורות האחרות יגיעו לרגע הזה, והוא הרגע האמיתי ביותר. מה קורה רגע אחרי זה? איננו יודעים, אבל אנחנו יודעים בוודאות גמורה שכל מה שהיה איננו. אדם נשאר לבד, עם עצמו לבד^{סו}.

האדם צריך לראות את עצמו כחלק מאותה מציאות גדולה - חז"ל ביטאו זאת במלים "חלק אלו-ה ממעל" (איוב לא, ב). מלים אלה מבטאות את התחושה הפשוטה, ההתחלתית והעמוקה ביותר שישנה בכל אחד ואחד, היותו "חלק אלו-ה ממעל".

אם אדם תופס את עצמו ככה מלכתחילה: הוא מאמין באלקים כי הוא חלק ממציאותו - וכפי שהוא סומך על מציאותו כך הוא מאמין באלוקים - זאת האמונה הנקייה. האמונה הנקייה אינה צריכה בירור, אינה צריכה לוגיקה ולא צריך להסביר אותה. אי אפשר להניח אותה על השולחן, אבל מקומה הוא - באותה תפיסת מציאות שבה אני תופס את עצמי, ואותה תפיסת עצמי מחייבת חיוב גמור את המציאות הגדולה שבתוכה אני חי ושאיני חלק ממנה. באותה נקודת אמת פנימית בלב, שם האמונה שוכנת.

סה. רבנו בונה עכשיו נדבך נוסף על מה שהוא אמר קודם, שהדבר היחיד שאדם יודע בוודאות זה שהוא נמצא, וממילא האמונה צריכה להגיע מתוך עצמו.

סו. רבנו מתכוון להסביר, שהדרך היחידה שאדם יכול להתקיים אחרי המוות היא - אם

עולם של אמונה - פרק ט

זה מה שעשה אברהם אבינו. הוא היה הולך בעולם, מקהיל קהילות ומביא בני אדם לאמונה. איך אפשר להביא בני אדם לאמונה? הוא הביא אותם לאמונה כמו שהוא הביא את עצמו לאמונה. הוא התחיל לשוטט בדעתו ולהשתדל להביא את האנשים אל אותה נקודת אמת פנימית שבה האמונה נמצאת - כמו שאנן נמצא, כך גם האמונה נמצאת. אבל הדבר הזה מחייב עדינות נפש מיוחדת.

הקב"ה אמר לאברהם "לך לך". אחד מגדולי ישראל אמר שהקב"ה אומר את זה לכל יהודי: "לך לך, ואם לא, לא תגיע לשום מקום". אם לא תלך "מארצך וממולדתך ומבית אביך" - מאותה חממה שגדלת בה, מאותה מערכת מושגים שעליה גדלת - אם לא תצא משם, לא תגיע לשום מקום. מכיון ששם תישאר, כי לא יקחו אותך משם, אתה אבוד. כל מי שרוצה להגיע למקום כלשהו חייב קודם כול להתחיל ללכת, לצאת ממערכת המושגים שהוא חי בה. זה לא פשוט, זה קשה.

הצגנו פה את השאלה מהי האמונה. האמונה פירושה שישנה אמת מסוימת שאמורה להיתפס כאמת, אבל מערכת האמיתות אין בה די כדי לתפוס אותה. כוח האמונה טמון בכך שאני תופס דבר כאמת בלי ההוכחות השכליות. איננו יכולים להוכיח את מציאות הא-ל בדרך מתמטית, בורא העולם אף פעם לא יהיה אמת מתמטית בעולם. כל מי שמחפש הוכחה, ההוכחות הן במערכת אחרת.

אני לא בא להוכיח את מציאות הא-ל, אני בא להסביר איך מקיימים את מצות האמונה. כפי שאני אדריך אדם שישאל אותי איך מקיימים את מצות מצה, כך אנחנו לומדים פה מהי מצות האמונה, מהי הגדרתה וכיצד מגיעים לידי קיומה. אברהם אבינו בעצם אמונתו פתח את המציאות הזאת בעולם שנקרא "כלל ישראל". אז נוצר הקשר בין המציאות השלמה ובין המציאות חסרת האמונה. "הציץ עליו בעל הבירה" - והקשר ממשיך והולך. כך הקב"ה נתן תורה וממשיך ללמד תורה לעמו ישראל, ממשיך להשגיח עלינו וממשיך להוביל אותנו לעשות את כל מה שכתוב בתורה. אנחנו עם ישראל, בני אברהם, אותו אברהם שכתוב עליו "והָאֱמֵן בֵּה". אנחנו קרויים בלשון חז"ל "מאמינים בני מאמינים", ואנחנו צריכים להבין את פירוש המושג "אמונה".

אמונה - להתחבר ל"אני" האמיתי

הקושי של האמונה הוא ללכת נגד הזרם של העולם כולו. מאז חטא אדם הראשון זרם העולם מכוון לעקור את הפשטות הזאת, דהיינו להכניס את האדם למערכות אחרות שהן חסרות שורש ואינן נאמנות. מערכות שמכוונות לעקור את האדם מתפיסת המציאות הבסיסית ביותר, האמיתית ביותר, הפשוטה ביותר וההתחלתית ביותר. זה הדבר הנורא שנעשה בעולם. כמו שקרה לאברהם אבינו הקרוי "אברם העברי", שכן כל העולם כולו בעבר אחד - כל העולם מכוון לעקור את הפשטות הזאת של תפיסת המציאות שלו; והוא מהעבר השני - את הכוח הזה הוא נתן לנו. אברהם עשה את זה בעצמו, ואנחנו, זרעו של אברהם, קיבלנו אותו בירושה, וכל מי שרוצה מכל באי עולם להתגייר תנאי הקבלה הוא שהוא משייך את עצמו למהלך הזה¹⁰.

אם תשימו לב, בכל העולם כולו כל גילויי היצר הרע על כל גווניו הם כולם היסח הדעת מהעיקר. היצר הרע אומר "אל תחשוב על העיקר, תראה כמה יפה, כמה נעים". הביטו וראו כמה שכל העולם כולו מכוון לעקור את הלילה, לא לתת לאדם שום רגע לבד, גם אחרי שכל הדברים נגמרים - יש עוד. אם משעמם, אם אינך יכול להירדם - יש פתרון בשבילך; אם אתה יכול להירדם - יש פתרון גם בשבילך. לכל בעיה היצר הרע מציע פתרון. ההצעה הזאת שכל העולם מכוון אליה היא לעקור את האדם מאותה נקודת אמת התחלתית. אנחנו צריכים לשים את עצמנו באותה נקודת עיקר שהיא הנקודה הנאמנה ביותר בעולם, ובה טמונה האמונה.

לכאורה טעון ביאור: איך יכול להיות שמצפים מילד יהודי בן 13 לעשות דבר שכל העולם מסתבך בו, ורוב המתוחכמים בעולם כופרים בו? התשובה היא, שכל מי שיכול להגיד "אני" באופן אמיתי יודע את זה. זה ענין בסיסי, לא צריך תחכום. כל מה שצריך תחכום זה בשביל להתגבר על היצר הרע שבתחכום גדול מסיט אותך מזה. צריך להתעקש ולהחזיק מעמד בעיקר. זאת האמונה. אבל כשהדבר נקי, כל ילד יהודי מסוגל להגיע לאמונה שלמה עד

10. נראה שזה הביאור בלשון הרמב"ם בהלכות ביכורים (פ"ד ה"ג). הרמב"ם שם מביא